

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

AL. ED. LINDBLOM.

N^o 1. Lund den 1 Maj. 1839.

Anmälan.

Inom Linnés fädernesland hafva visserligen naturvetenskaperna och isynnerhet Botaniken alltjemt med ifver och framgång studerats; men detta studium har dock hufvudsakligen varit inskränkt till Universiteterna och Hufvudstaden. Mången, som under Universitetsåren med ifver omfattat detsamma, har sedermera, försatt i en annan verkningskrets, lagt det till sido, icke så mycket derföre att han förlorat håg eller saknat tid att odla detsamma, som fastmera emedan han, utan annan beröring med likasinnade vetenskapens idkare än den, som genom en vidlyftig och kostsam korrespondens kan åstadkommas, saknat all upmuntran att vidare fortsätta detta studium, äfvensom medel att få de tvifvelsmål lösta, som hos honom kunnat upstå. Har han gjort någon observation, som syns honom intressant, har han icke egt något ställe, der han genast kunnat meddela den åt allmänhetens närmare pröfning; har han funnit någon antingen för hela landet eller för sin provins ny vext, har han ej kunnat framställa sin upptäckt för den botaniska allmänheten, såvida han ej händelsevis stått i kommunikation med någon af landets celebrare Botanister; och icke heller kan man skäligen af dessa begära att de på en inländsk vidlyftig korrespondens, som för dem ofta kan vara af mycket underordnad intresse, skola upoffra en betydlig del af sin tid, hvilken till större båtnad för vetenskapen kan användas på stora ingripande arbeten. De upptäckter, som skett i ena delen af landet, hafva sålunda icke så sällan under flera år förblifvit obekanta för vetenskapens idkare i en annan del. Med få ord: det har saknats ett föreningsband mellan landets Botanister; utbyte af ideer och observationer har icke egt rum; ensidighet och ett mer eller mindre direkt, om ej nedsättande, så dock misskännande af hvarandras förtjenster har deraf blifvit en snart sagt nödvändig följd; hvilket allt på ett högst menligt sätt inverkat på hela vetenskapen. Men denna har äfven i ett annat hänseende lidit. Man har nemligen allt mera börjat betrakta Botaniken som en blott tjenarinna för ekonomi och medicin; man har snart

49

sagdt fränkánt den värdigheten af en vetenskap och med ett visst förakt ansett så väl den som dess idkare. Något som den ingalunda förtjenar; ty ehvad man afser den som vetenskap eller som blott bildningsmedel intager och försvarar den sin plats vid sidan af en-hvar annan och låter sig icke undanträngas.

Att motarbета och åtminstone till någon del söka häfva nyss-nämnda olägenheter, är afsigten med denna tidskrift, hvaraf till en början ett halft eller helt ark hvarje månad utgifves. Den kommer att i främsta rummet uptaga allt, som kan tjena att sprida mera ljus öfver Skandinaviens Flora: t. ex. monografier öfver släkten, diagnoser, beskrifningar och anmärkningar öfver nya, mindre kända eller i andra hänseenden märkliga arter, vextgeografiska öfversigter och uppsatser öfver enskilda traktens vegetation, o. s. v. 2:o Afhandlingar i vextfysiologi, vextanatomi, m. m. 3:o Smärre notiser och korrespondens-artiklar. 4:o Anmälände af inom Skandinavien utkomna botaniska arbeten och afhandlingar. 5:o Anmälände af viktigare utländska arbeten. 6:o Smärre notiser ur utländska Journaler, som kunna vara af intresse för Skandinavien.

Denna plan är således ungefär densamma, som ligger till grund för Flora oder Botanische Zeitung, hvilken alltsedan 1802 oafbrutet utgifvits i Regensburg och på ett oberäkneligt sätt bidragit att i Tyskland utbreda Botanikens studium samt sprida intresse och aktning för detsamma. Att närvarande tidskrift i sin mån inom Skandinavien måtte bidra till samma mål är utgifvarens innerligaste önskan; till hvad grad den kan realiseras beror på det sätt, hvarpå den omfattas särdeles af Skandinaviens yngre Botanister, hvilka utgifvaren härmedst inbjuder att genom meddelande af uppsatser och afhandlingar bidra till ernäendet af det gemensamma målet. Dessa afhandlingar kunna vara författade på Svenska, Danska, Norska eller Latinska språken, och torde de, äfvensom alla notiser, för hvilka i tidskriften önskas plats, adresseras antingen till "redaktionen för Botaniska notiser" eller ock, tills vidare, till Magister H. H. Ringius i Lund, hvilken under utgifvarens snart förestående resa benäget åtagit sig redaktionsbesväret. Lund den 1 Maj 1839.

Al. Ed. Lindblom.

1. Vårens antåg.

Första Stycket.

Bland sinnliga föremål gifvas väl få med större tjuvningskraft än ordet *Vår*; knappast något som Skalderne oftare besjungit; icke något som lika gemensamt anslår hvarje varrelse med känsla och lefnadslust. Och hvad innebär icke våren för blomsterverlden? Upvaknandet till ett nytt lif. Och för Botanisten — föga mindre. Är då våren så herrlig och skön i Norden? Blott i hoppet, här i bokstaflig mening grönklädt; men knappast i den grå verkligheten, åtminstone *icke i Upsala*. "Vårens blommor" äro rätt tunnsädde på de öppna nakna fälten; "vårens ljumma vindar," "Zephirens fläckt" o. d. synes mest vara en saga, lanad från Hesperidernes land. Dock hvarföre klaga *just der*, hvarest man städse omgifves af den högre, herrliga våren i människolifvet, af de oförgängliga blommorna i människosinnet. De skymmas icke ens af den vanliga vårens eljest prisade "Maj-skyar" som likväl rätt ofta nedgjuta frusna, stelnade tårar. Huru efterlängtadt är likväl icke hvarje vårens förebud! Huru kär hvarje helsning från södern med de återvändande flyttfoglarne! Huru mången undran huru snart den kära gästen skall anlända till vår kust och sen till våra berg! Gifvas då inga lagar för dess antåg? Jo visserligen; i naturen, det mest lagbundna rike, sker intet af slump eller nyck; men dessa lagar missförstas så lätt, emedan tolkaren så ogerna afstår från att tillika afgifva sitt votum, sitt tycke, hur det borde vara. Naturen är ända det största snillet; forskare med ett lån deraf vakte sig att förmycket kommentera naturens orakelsvar; afskrifvare utan detta lån att icke förkasta hvad dem icke synes nog platt, prosaiskt och handgripligt!

Från den jordens trakt, som försmäktar i evig sommar, der träden vanligen fälla sina löf den heta årstiden och utskjuta nya skott den regnfulla, som egentligen motsvarar vår höst och vinter, vandrar våren, som välbekant, anford af den stigande solen, vexelvis mot södra och norra hemisferen. För-

sta frågan blir således huru skyndsamt är dess tag-ordning då den återvänder mot Norden? *öfverhufvud* två och en half Svensk mil om dagen, eller nära fyra dygn fordras för hvarje geografisk grad. (Vi sade *öfverhufvud*, ty störande inverka härpå en mängd lokala förhållanden hvilka skola afhandlas i ett följande stycke). Man har kommit till detta resultat genom observationer under samma år af blomningstiden hos sådane växter, som hafva en stor utbredning efter latituden. Uti *Regensb. Botan. Zeit. 1830 N. 23.* finner man en mängd intressanta facta uplysande detta förhållande, men ock utvisande stora anomalier, hvilka dock till en stor del kunna förklaras. Så f. e. blommade *körsbärsträdet* (*Prunus Cerasus*) år 1829 i Parma d. 12 Apr., i Zürich d. 15 Apr., i Tübingen d. 24 April, i Jena d. 1 Maj, i Berlin d. 16 Maj, i Greifswald d. 19 Maj. Härvid bör dock tillika anmärkas, att de sydliga orterna hafva en betydligare höjd öfver hafvet än de nordligare, liksom att stundom ett stillestånd i vårens framryckande inträffar, under det den andra dagar mera fortskyndar. Imellertid synes denna grund för beräkandet af vårens antågande, i Botaniskt hänseende åtminstone, riktigare än blotta observationer på thermometer-förhållander, dels emedan dessa modifieras af en mängd andra lokala *) och fysiska förhållanden, till och med genom varmans olika fördelning emellan dag och natt, dels såsom hemtade af vexterna sjelfva. I sammanhang härmed tillåta vi oss anmärka, att man synes i vextgeografien allt för mycket begagna lån ur Fysik, Meteorologi o. s. v. och för litet gifva akt på vexternas egen historia, för att sedan sammanbinda den med de förra.

Nämnde resultat är egenteligen hämtadt af förhållandet i mellersta Europa. Ändamålet med närvarande uppsats är hufvudsakligen att upmana Skandinavians Botanister att kom-

*) Spetsbergen f. e. äro belägna öfver den ideella eviga snögränsen, men som snöen bortblåser framlockar den lilla quantitet varma, som eljest ej vore tillräckelig till snöens smältande, en torftig vegetation.

mande år samtidigt fortsätta denna kedja af observationer efter hela landets längd. Af flera anledningar synes oss som *våren mot den högre norden skulle långt mer fortskynda*, åtminstone inom hvardera af de trenne större regioner, hvaruti vi i vegetativt hänseende ville indela Sverges kustprovins, efter dess trenne olika hafs-bassiner, nemligen *Vesterhafvets, Östersjöns och Bottniska vikens*. Hvardera af dessa hafva de mest bestämda olikheter, icke blott i afseende på der förekommande arter, utan fast mer uti egendomligt lymne i vegetationens character. Rummet tillåter icke här utföra detta ämne; blott anmärka att Vesterhafvs-regionen har en torftig vårvegetation, men yppig höstvegetation; Östersjö-regionen har jemförelsevis en rikare vårvegetation; Bottenhafvs-regionen en mer concentrerad sommar-vegetation. Att en gemensam hafs-bassin mycket bidrager att kring sina kuster temmeligen jemt fördela varman och våren, synes icke tvifvel underkastadt; äfven som härmedelst kan förklaras, hvarföre skillnaden mellan vårens ankomst till Stockholm och Gefle är större än den efter afståndet borde vara, då det förra ligger på Östersjöns (i inskränktare mening), det sednare vid Bottenhafvets kust. Enligt flera upgifter kommer våren under vissa år till och med tidigare till de nordligare än sydligare kusterna af Bottenhafvet, allt efter som Bottenhafvet om våren aflastar sin is på ena eller andra stranden. Sådana tillfälligheter äro visserligen förtjenta af upmärksamhet för bedömandet af sen eller tidigare vår.

Lika mycken vikt som observationer på vexternas blomning, eger äfven trädens löfsprickning. Vi ega visserligen flera observationer deröfver, men icke antecknade under ett och samma år på flera orter, som i detta fall är af största vikt. Löfsprickningen är både lättare att observera, och till och med säkrare, då en och annan blomma så lätt framlockas af ett eget gynnande läge innan dess allmänna blomning inträffar, men löfsprickningen observeras i massa. Löfsprickningen är af alla momenter det som mest inverkar på ett landskaps fysiognomi; det är väl snarast af denna man bör

hämta svaret på frågan: *När hafva vi vår?* Några torde vilja räkna den från islossningen, men i S. Sverge inträffar denna ofta flera gånger midt i vintren; andra från första blomman (*Corylus* eller *Tussilago*), men på dessa följer ofta skarp vinter, och i Skåne är under vissa synnerligen blida vintrar gräsvalLEN allt jemt grön och blommor att plocka i Januari och Febr.; andra från såningstiden, men denna är högst oregelbunden efter olika landskap. Om vi skulle medgifva vårens början med *Sälgens* (*Salix Capraea*) blomning, så antaga vi full vår först med *björkens* löfsprickning *), ehuru våren derigenom i de nordligaste orterna framflyttas till sommarnes gräns. Men vi tro detta vara naturenligt; de växter, som äro utspridda från sydligaste Europa till det nordligaste, äro på förra stället vårblommor. Grunden till de nordiske ländernes torftighet på arter får alldeles icke sökas ensamt i dessas lägre temperatur; ty naturen frambringar egna vextarter så väl för denna, som för en högre; utan uti den kortare vegetations-cyclen. Södern har redan avslutat flera nya blomgenerationer medan nordens fält endast framvisa snö och rimfrost-blommor; söderns sommarvegetation sträcker sig aldrig till norden. Derföre framvisar Södern aldrig hela sin blomsterrikdom så på en gång på en tafla som den höga norden, hvarigenom ett bördigt nordiskt landskap (f. e. Medelpad) under högsommaren framvisar en rikare yppigare vegetation än många mångdubbelt artrikare länder i söder på en gång kunna framvisa.

Vi hafva redan nämnt at vårens framskridande icke utslutande beror af en stigande medeltemperatur, utan äfven dess fördelning mellan dag och natt. Varma dagar med kalla frostnätter hindra, som bekant, vårens framskridande mer än en lägre jemnare fördelad varmegrad. Men alla växter retarderas deraf icke lika mycket; en del fordra en längre, jemn, om än lägre, varma; andra en högre varmegrad, utan att så

*) Vi hafva företrädesvis valt dessa båda träd som vexande öfver allt till rikets yttersta gränser både i norr och söder.

mycket lida af nattfroster. Häraf skulle vi vilja härleda den förändrade, stundom omvända, ordning hvaruti flera vexter blomma uti ett nordligare och sydligare klimat. Nästan alla exempel, som man häruppå uppgifvit, äro likväl hemtade af odlade vexter f. e. Sädeslagen, Hästkastanien och bero till en del af olika såningstid m. m. Bland den verkliga inhemska vegetationen skulle vi tro anomalierne i detta fall vara långt mindre. Att vexter flyttade till ett för dem främmande luftstreck framvisa sådane, förundrar oss icke. Som ett exempel på dylika förhållanden må anföras *Syrenen* (*Syringa vulgaris*); den blommar i Skåne vanligen i Maj, men ehuru af sydlänst hemland sätter den der nästan aldrig frukt; i Upsala blommar den nära midsommar och sätter årligen ymnigt frukt. Vi kunna icke finna någon annan orsak dertill än att i det sydligare Skåne skadas fröedningsdelarne, de ömtåligaste hos hvarje vext, af nattkylan; men icke i Upsala der de först blomma sen denna upphört. (Jemför hvad straxt nedanför anføres om fruktträden).

Ännu betydligare påskyndas vårens framskridande af luftens fuktighet och regn. Hvem vet icke huru underbart ett värregn lifvar och liksom med ett språng framdrifver vårvegetationen; huru allt, äfven med klara varma dagar, synes stå stilla under en torr himmel. Vårregnens verkan är så öfverraskande stor att man trott sig böra söka förklaringen dertill uti den electriska spänning i atmosfären, hvarmed de ofta äro förenade. — Det är en allmänt herrskande tro, att regn i blommorna om våren skulle skada dessas befruktning och således fruktbarheten. Theorien är likval icke äldre än sexualsystemet, hvarifrån den utgått. Vi för vår del äro öfvertygade, om icke just om motsatsen *), åtminstone derom att detta inslytande är högst obetydligt mot den skada som tillfogas genom frostnätter under blomningen. Dessa förstöra alldeles fröednings delarne; efter inträffandet af sådana un-

*) Man ser likväl att f. e. Rågen, Enen m. fl. bäst ryka på klara mellanstunder mellan regnskurar.

der blomningen hafva vi alltid sett fruktsättningen felslå, men aldrig såsom följd af några regnskurar i fruktträdens blommor. Man observere Hasslen. Framlockas den tidigt till blomning under varma solskensdagar med skarpa frostnätter lemna den ingen frukt, riklig åter om den blommar sednare, äfven under regnig väderlek, men utan nattfroster. Så tro vi äfven förhållandet vara med fruktträden. Dessas fruktbarhet beror dock till en del äfven af föregående års mer eller mindre gynnande väderlek för knoppbildningen, ett förhållande som man likaledes öfversett.

Vi skola i ett följande stycke afhandla de lokala omständigheter m. m. som inverka på vårens framskridande.

El. Fries.

Utgifvarens anmärkning.

Det intressanta och viktiga i de i åfvaninförda upsats föreslagna observationer är så i ögonen fallande att det ej behöfver närmare utvecklas. Att tidskriftens utgifvare med nöje och tacksamhet emottager alla hithörande observationer för att sedan till ett helt ordna och sammanställa dem, behöfver han ej nämna. Bland vexter, hvilka synas egnade till anställande af observationer öfver blomnings- och löfsprickningstiden i olika trakter, vill han här upräkna allenast följande: *Galanthus*, *Corylus*, *Daphne mezereum*, *Anemone hepatica* och *nemorosa*, *Primula veris*, *Alnus glutinosa*, *Betula alba*, *Fraxinus excelsior*, *Ribes Grossularia*, *Salix caprea* och *pentandra*, *Prunus*arterna, *Pyrus communis* och *malus*, *Fagus*, *Carpinus*, *Ulmus campestris*, *Æsculus*, *Convallaria majalis*, *Sambucus nigra*, *Tussilago farfara* och *petasites*, *Tilia europæa*, *Acer platanoides*, *Sorbus aucuparia*; m. fl.

Å s nummer af Botaniska Notiser för detta år kan med 1 R:dr B:ko prenumereras i Stockholm hos *Fritze et Bagge*, i Upsala hos *Lundeqvist*, i Lund hos *Gleerup*, i Köpenhamn i *Gyldendalska Bokhandeln*; samt, med tillökning af postarvodet, på alla Postkontor i riket.